Prof. Dr. J. A. H. Logemann

Partijgenoten,

Terecht stelt de agenda aan de orde „het vraagstuk Indonesië-Linggadjati", want het vraagstuk Indonesië, dat hier onmogelijk in al zijn veelzijdigheid zou kunnen worden behandeld, wordt vandaag aan de dag beheerst door Linggadjati. Door het vráágstuk Linggadjati als U wilt, omdat Linggadjati ons voor het probleem stelt om te verwerkelijken het werkschema dat in het accoord is neergelegd en dus om waar te maken, wat daarin als belofte voor beide naties is vervat. Linggadjati behoort te beheersen onze verhouding tot de partner, de Republiek Indonesia, en het beheerst in feite ook onze verhouding tot de rest van Indonesië, n.l. de Staat Oost-Indonesië en Borneo. Want mijnerzijds is duidelijk gebleken — met name op de oprichtingsconferentie te Den Pasar op Bali — hoezeer ook Oost-Indonesië zich richt op dat schema voor een vrij Indonesië. En anderzijds rust op ons de plicht om in samenwerking met de Republiek, als partner in het accoord, de incorporatie van Oost-Indonesië en Borneo — op de door deze nader gewenste voet — in de federatie der Verenigde Staten van Indonesië te bewerken en te garanderen tevens.

Wij hebben bij de behandeling van de overeenkomst van Linggadjati in het Parlement dit accoord gekenschetst als een politiek en niet als een juridisch document. We bedoelden daarmee, dat het niet aan kant en klare resultaten hun uiteindelijke staatsrechtelijke vorm gaf, maar dat het — zoals ik het zoeven uitdrukte — veeleer een werkschema is, dat de verdragspartijen elkaar beloven te helpen verwezenlijken. Maar dat neemt niet weg, dat beide partijen aan hun afspraak gebonden zijn en die afspraak omvat tweeërlei. In de eerste plaats een vastlegging van uitgangspunten en in de tweede plaats een bepaling der doeleinden, waarnaar gezamenlijk zal worden gestreefd. Vruchtbaar werk kan alleen geleverd worden, indien geen van beide partijen aan uitgangspunten of doeleinden tornt.

Als uitgangspunten noem ik de erkenning, dat de regering der R.I. in feite het gezag uitoefent over Java, Madoera en Sumatra, dat de R.I., echter niet als souverein is erkend en dat de regularisatie van deze interim-situatie, die duren zal tot de doeleinden van het accoord zijn verwezenlijkt, voor zover het de reorganisatie van de Nederlands- Indische regering betreft, een zaak is van wettelijke maatregelen. Op die de facto-erkenning kom ik overigens nog terug. Wat de doeleinden betreft, noemde ik al het stichten van een federatief staatsverband met de R.I., Oost-Indonesië en Borneo als deelstaten en daartoe is de Republiek dus in goede trouw

verbonden, ook al gaan haar idealen uit naar de eenheidsstaat en al mogen die Idealen, mits met democratische middelen, blijven worden gepropageerd. Aan de andere kant moet Nederland zonder voorbehoud naleven, dat het zich ter zake van die federatie verbonden heeft mede te werken tot de oprichting van een souvereine staat, een staat dus, even vrij als Nederland zelf vrij is. Zeer zeker zal dan die souvereine staat een unie aangaan met het Koninkrijk der Nederlanden, genaamde Nederlands-Indonesische Unie, waarin beide een deel van hun alleenzeggenschap inbrengen.

De Republiek heeft zich verbonden daartoe mede te werken en aan de gezindheid van niet-republikeins Indonesië bestaat geen twijfel. Maar, partijgenoten, wij weten hoe aan de andere kant de reactie in Nederland nu al bezig is om die Unie te overtrekken en te pogen er toch nog een instrument van Nederlands overwicht van te maken. En dat die zaak nog een andere kant heeft, bewijst de vrees van onze bewonderenswaardige nestor in Indonesische zaken, van pg. Stokvis, die hij geuit heeft in zijn bekende artikel in „Paraat", dat bij het optuigen van de Unie onze Nederlandse parlementaire democratie en met name onze onbegrensde ministeriële verantwoordelijkheid schade zouden kunnen belopen.

Dat is alléén geen fantoom voor diegenen, die het duidelijke verband niet zien tussen de reactie inzake Indonesië en de reactie op sociaal en economisch gebied in Nederland. Maar we zijn hier klaar wakker op dit punt. En wat de inderdaad niet eenvoudige constructie van de Unie betreft, weet ik nog altijd geen beter antwoord dan dat, hetwelk gegeven is op ons Indonesië Congres van September verleden jaar: „een samengaan van staatkundige eenheden, gelijk in status, de ene op generlei wijze onderworpen aan de andere in enig opzicht, vrijelijk verenigd als leden van een gemeenschap van naties." Ik verzeker U, dat deze gedachte staatsrechtelijk te verwezenlijken is en dat de aldus geschapen Unie precies even hecht zal zijn als de reële motieven van samenwerking tussen beide naties mogelijk maken. Wie haar hecht en duurzaam wil maken — en dat willen wij— werpe zich met volle borst op die samenwerking. Maar wie haar sterker wil maken dan ze in vrijwilligheid kan zijn, stuurt aan op overheersing en conflict, op een in de wereld van vandaag onhoudbare constructie en dus: verzwakt en breekt af.

Partijgenoten, zoals de Unie even sterk zal zijn als haar sociaal fundament, zo zal ook de souvereiniteit van Indonesië even sterk en even volledig zijn als haar sociale grondslagen toestaan. Dat wil zeggen: met Nederlandse samenwerking voorlopig sterker dan zonder. In deze uitspraak ligt de erkenning begrepen, dat er voor een gave Indonesische onafhankelijkheid uit eigen kracht nog zo het één en ander te doen overblijft, maar daar ligt evenzeer in begrepen,

dat — op voorwaarde dat Nederland blijk geeft zijn plaats als partner te verstaan — samenwerking onder Linggadjati niet kan samengaan met een verder wringen aan de verhouding tot Nederland. In zoverre durf ik te stellen, dat Linggadjati is de acte van vrijheid voor Indonesië. Intussen, partijgenoten, is op het veld van werkzaamheid die Unie en al wat daaraan vastzit, nog niet actueel. Daar zijn we nog pas aan het puinruimen toe. We kunnen ons verheugen, dat we dank zij het accoord van Linggadjati en dank zij het élan van de jonge staat Oost-Indonesië daar nu eindelijk aan toe zijn. Maar over de staatsrechtelijke eindstructuur zal, denk ik, het volgend congres meer reden hebben zich uit te spreken dan dit. Vandaag de dag overweegt het karakter van Linggadjati als acte van pacificatie en als acte van samenwerking. Dit accoord is met moeizaam onderhandelen bereikt en tegen felle weerstanden van onwil en wantrouwen, aan weerszijden, verbindend gemaakt. De enige mogelijkheid, om niet straks toch weer op die weerstanden schipbreuk te lijden is, dat beide partijen aan de meest stipte uitvoering van het accoord vasthouden. Ik zeg dit tot beide partijen, en wetend hoe moeilijk het is, omdat omtrent de uitlegging te goeder trouw verschil kan bestaan. Maar het mag toch alleen maar gaan om de uitlegging der verantwoordelijke leiders en niet om die der dringende onwilligen en wantrouwigen daarachter. Het gaat erom, dat de leiders aan beide kanten zich schrap zetten tegen alle gevaar om door hun eigen achterhoede het accoord te laten ontwrichten.

Dat geldt dan in de allereerste plaats het wapengeweld. Men moet aan weerskanten nu tonen te begrijpen, dat Linggadjati vrede betekent en dat demarcatielijnen er zijn om te worden geëerbiedigd. Men moet begrijpen, dat men de vrede niet houdt, indien men weliswaar niet schiet, maar op andere wijze de posities van de wederpartij onhoudbaar poogt te maken. Maar omdat het niet goed is om in de zon te gaan staan als men zelf boter op zijn hoofd heeft, wil ik mij hier in concreto speciaal richten tot de eigen partij over een paar recente gebeurtenissen en zeggen, dat vergissingen als de bezetting van Patjet en Tra was — gelukkig ongedaan gemaakt — niet mogen voorkomen; dat een bericht over het in brand schieten van een op republikeins gebied geland Nederlands vliegtuig, omdat, zoals het leger- bericht luidt „klaarblijkelijk kwaadwillende elementen begonnen met een camouflage van het toestel" mij uiterst bedenkelijk voorkomt en dat wij zeer verlangend zijn te weten óf in dergelijke gevallen al dan niet slechts met vermaning wordt volstaan.

Puin ruimen in Indonesië betekent wel in de allereerste plaats het land bevrijden van de loden last van onderhoud van het grote militaire apparaat, dat schatten verslindt in geld en in natura

aan beide kanten van de demarcatielijn. Dat de aanwezigheid van onze troepen zelf het grootste gevaar betekent voor orde en rust is helaas nu net al te eenvoudig om waar te zijn. Wat er van waar is, heb ik zo even niet geschroomd om uit te spreken. Aan de zijde der R.I. zullen de vrijscharen met hun eigengereide politiek moeten ontwapenen. Voorwaarde voor een aanzienlijke vermindering der troepenmachten is een snel herstel van normale toestanden, dat is allereerst van een normaal functionnerend bestuurs- en politie-apparaat, dat in staat en bereid is om waar te maken de gemeenschappelijke verklaring der beide delegaties „dat niemand zal worden vervolgd of op andere wijze gelaedeerd omdat hij zich heeft aangesloten bij een der partijen of zich onder bescherming van een der partijen heeft gesteld". Dit proces kan en moet van Nederlandse zijde worden bevorderd door vol begrip te tonen voor de consequenties van de erkenning van het feitelijk bewind van de republiek over Java, Madoera en Sumatra. Ik doel daarbij niet op. de befaamde kwestie van de buitenlandse vertegenwoordiging, die in de juiste banen schijnt te komen en die ik dus niet zal oprakelen. Ik doel op zaken als bijv. de ontkenning dat vervaardiging van vals republikeins bankpapier naar N.I. recht strafbaar zou zijn. De feitelijke erkenning brengt m.i. mede, dat voor ons republikeins geld, geld is en zelfs geld van de N.I. rechtsorde, waarbinnen de Republiek door haar erkenning als feitelijk gezag (krachtens de artikelen 1 en 15 van het accoord) is gebracht. Dat men daar anders over denkt, lijkt een fout in principiële instelling en niet slechts een toevallig detail van interpretatie.

Het proces moet door beide partijen worden bevorderd door de spoedige organisatie, met een minimum van prestigekwesties, der samenwerking tot herstel van de goede werking der openbare diensten. Opbouw van gemeenschappelijke organen is opbouw van het Indonesisch geheel, wat beider verdragsplicht is. Kortom het recept is; thans samen te kunnen bouwen aan de rechtsorde, de economische en sociale orde en troepen worden daardoor spoedig overbodig.

Dat bouwen aan het herstel is noodzaak, een zo bittere noodzaak als men zich hier nauwelijks kan realiseren. Gedurende nu bijna twee jaren ligt de door de Japanse bezetting reeds zo gehavende productie zo goed als stil of vindt de toegang tot de wereldmarkt afgesloten. Het vóór de oorlog vrij zwakke evenwicht in de voedselautarkie is geheel verbroken en de gevolgen zijn door de erbarmelijke staat der verkeersmiddelen voor menige deficit-streek funest. Onder die deficit-streken vallen natuurlijk de grote steden, die wij op Java en Sumatra bezet houden, maar die daardoor afgesneden zijn van hun natuurlijk voedingsgebied. Omgekeerd sluiten wij

daardoor de republiek af van het zeevervoer. De locale tekorten aan voedingsmiddelen moeten duur en onvoldoende uit Zuid-Oost Azië worden aangevuld. Het kledinggebrek bereikte hoogten, die buiten een tropisch land onvoorstelbaar zijn. Wij hebben haast hier aan de slag te gaan. Aan de energie, waarmede de R.I. daaraan mede gaat werken, zal de wereld haar kunnen wegen. Ondanks hetgeen de republiek na haar eerste moeilijke beginperiode voor herstel en onderhoud van het productie-apparaat heeft gedaan, is het kapitaalverlies van het land enorm en zal het veel geld en tijd kosten om de productie voor deviezen (die, om de gedachten te bepalen, tot op 20 pct. is gezakt) weer op gang te krijgen.

Crediet is dringend nodig, maar is niet te krijgen, noch door ons, noch door de R.I., zolang het vertrouwen in de veiligheid en rechtszekerheid niet is hersteld. Juist hier is samenwerking met Nederland voor Indonesië van het grootste belang. Want wel is Nederland zwaar verarmd, maar het onmisbare internationale vertrouwen bezat het ten volle en dat zal door zijn partnership kunnen worden hersteld. Zonder dat zal economische en financiële hulp van buiten òf een woekerkarakter dragen, òf gepaard gaan met ongewenste politieke belangstelling.

Het Nederlandse aandeel in dit herstelwerk zal Nederland ten goede komen en mogen komen. Nochtans zal het die vrucht slechts dan afwerpen indien doelstelling en practijk zich niet richten op enger Nederlands belang, maar op constructieve opbouw van een gezonde Indonesische economie en gezonde Indonesische financiën. Dat ook alleen verdient de naam van samenwerking. Omgekeerd zullen de Indonesiërs goed doen zich niet te doen leiden door de louter negatieve, onvruchtbare wens om zoveel mogelijk uit Nederlandse handen te wringen.

Onder het puin liggen nog slachtoffers. Indien het bericht juist is, hetgeen ons dezer dagen bereikte, dat begin Mei de interneringskampen in de republiek leeg zullen zijn, dan zou een heel wonde plek tot genezing zijn overgegaan. Maar de uitplundering dezer mensen is daarmede nog niet gebeterd. En evenmin kan dit bericht betrekking hebben op de duizenden uit Oost-Indonesië, voor wie, zo goed als voor alle displaced Javanen buiten Java, nog repatriëringsgelegenheid moet worden gevonden.

Zo hier en daar, partijgenoten, tastte ik ook in de eigen boezem van ons Nederlandse volk. Ik wil het hier gaarne uitspreken, dat mijn grote punt van bekommering in deze hele geschiedenis al sinds lang dit is: de scherpe verdeeldheid in ons volk, ons falen om bij een overtuigende meerderheid begrip te wekken voor de historische betekenis van hetgeen zich in Indonesië af speelt, voor de innerlijke rechtvaardiging van dat proces, zijn onafwendbaarheid ondanks al zijn ellendige nevenverschijnselen. Ons volk toont ook in brede lagen geen begrip voor het feit, dat

daar, een proces zich afspeelt van een gans ander karakter dan welk opwindend gebeuren in de binnenlandse politiek ook. Een proces, dat slechts beheerst of althans gevolgd kan worden bij de hantering van maatstaven en middelen, die vergelijkbaar zijn met die in het internationaal beleid worden gebruikt. We zien het gebeuren te klein, te éénzijdig. Men drijft te veel op zijn geschokte gevoelens, zonder zich af te vragen of we niet, onvriendelijk, gewekt werden uit een staren op eigen wezen, of we niet om ons heen moeten zien, om te begrijpen wat er met ons gebeurt. De langdurige discussie over het Indonesische probleem heeft wel overtuigend aangetoond, dat het essentieel verschil in waardering niet berust op verschil in feitenkennis. Het komt aan op het beeld, dat men opbouwt uit de feiten en dat wordt nu eenmaal nooit —dat leert de wijsbegeerte der geschiedenis — in en door de feiten bepaald, maar door de vraag hoe de fundamentele Instelling van degene is, die ze verwerkt.

Intussen mogen wij dan bedenken, dat het aan deze zijde van de Oceaan het gevolg is van deze diepgaande verscheurdheid in ons volk en onze volksvertegenwoordiging, dat de opvolgende regeringen, voortdurend geremd in hun beleid, het begin van de opbouw veel en veel later pas hebben kunnen bereiken dan in het belang van Nederland en Indonesië dringend wenselijk ware geweest, De oppositie en het voorbehoud hebben ons weliswaar niet op de weg van de gewelddadige, oplossing kunnen dringen, maar wat dit remmen beide landen aan productiekracht, aan volksvermogen, dus aan volkskracht heeft gekost moet men goed beseffen.

Daarom staan we nog steeds hier in Nederland tegenover een verontwaardigde oppositie. Daarom leeft in Indonesië een Nederlandse groep, die het nieuwe niet aan kan en soms niet aan wil. Daarom tobt de regering met een militair en een ambtelijk apparaat, dat haar beleid niet begrijpt, niet waardeert en daarom onbewust of bewust frustreert. Waarmee het terstond gegronde redenen geeft van wantrouwen aan de verdragspartner, aan wie ons volk thans rechtens gebonden is.

We kunnen dit ideologisch conflict niet zo eenvoudig oplossen, als velen zouden willen. Ik weet, dat het levensgevaarlijk kan zijn voor de oplossing van het Indonesisch probleem, die aan ons alléén heilzaam voorkomt. Maar ik besef, dat het nòg gevaarlijker zou zijn, voor nòg' hogere waarden: onze geestelijke vrijheid en onze democratie, indien wij — wat we overigens niet zouden kunnen doorvoeren — een politiek gewetensonderzoek zouden aanvaarden. Wat men van het militair en ambtelijk apparaat mag en moet vergen is strikte discipline in de uitvoering van zijn taak, inclusief het optreden naar buiten, dat voor de ambtsdrager van zijn functie niet is

los te maken. Een werkelijk krachtige repressie van ambtelijke ontsporingen in woord en daad zal haar preventieve werking niet missen. Aan ons om daarop nauw toe te zien en door goed feitenmateriaal aan te dragen deze repressie mogelijk te maken.

Tenslotte partijgenoten, vanmiddag wordt ook aan mij weder bewezen, dat het geweldig gebeuren in Indonesië op de aandacht eenvoudig beslag legt. Toch mogen wij daardoor niet vergeten, dat er een zaak van recht en rechtvaardigheid aanhangig is ook voor Suriname en Curaçao. Hervormingsontwerpen staan op publiek worden. Laat ons
congres volstaan met te getuigen, dat wij ook bij de oplossing van dit probleem geleid worden door dezelfde principiële instelling, die onze politiek beheerst t.a.v. Indonesië. (Instemming).

Vorrink stelt twee ontwerp-resoluties aan het congres voor.

Het Congres,

van mening, dat ten aanzien van Indonesië, Suriname en Curaçao een duidelijke en principiële politiek behoort te worden gevoerd.

A. met betrekking tot Indonesië,

spreekt zijn vreugde uit over de totstandkoming van de overeenkomst van Linggadjati en over de vreedzame verrijzing van de staat Oost- Indonesië en,

oordelend, dat een wederzijdse stipte uitvoering van de overeenkomst van Linggadjati en van het bestand elke mogelijkheid van een gewapend conflict behoort uit te sluiten,

verlangt, dat de Partij al haar invloed zal aanwenden om die uitvoering te doen plaats hebben met onderling begrip, in loyale samenwerking en hulpbereidheid;

spreekt voorts de verwachting uit, dat zowel Nederland als de Republiek Indonesia met kracht zullen bevorderen een zodanige verbetering van de algemene politieke toestand, dat, overeenkomstig artikel 16 van de overeenkomst, spoedig een aanzienlijke vermindering der wederzijdse troepenmachten kan worden verwerkelijkt; dat beide partijen, in het gezicht van de nijpende economische nood, in goede samenwerking alles in het werk zullen stellen om tot het dringend nodig herstel te geraken van de productieve krachten en de credietwaardigheid van het land;

dat alle geïnterneerden onverwijld in vrijheid zullen worden gesteld, ook indien hun evacuatie niet mogelijk is.

B. met betrekking tot Suriname en Curaçao,

spreekt de verwachting uit, dat de in voorbereiding zijnde wetsontwerpen, inhoudende voorlopige staatkundige hervormingen, thans op zeer korte termijn openbaar zullen worden en

aan de Staten van Suriname en Curaçao worden voorgelegd en
dat de Partij voor zoveel nodig zal bevorderen, dat daarin op onbekrompen wijze aan de verlangens naar autonomie binnen het koninkrijk bevrediging zal worden geschonken.
Het Congres,
overwegende, met betrekking tot Indonesië, dat de klachten aanhouden over:
a. ontoereikende of averechtse voorlichting der troepen,
b. stil verzet in strijdmacht en burgerlijke dienst tegen het beleid der regering,
c. belemmering van de verspreiding van progressieve periodieken, nodigt het partijbestuur en de Kamerfractie uit op deze verschijnselen nauwlettend acht te slaan en bij de regering krachtig aan te dringen op doeltreffende maatregelen ter zake.
Hierna geeft de voorzitter het woord aan pg. De Wilde, uit Gouda, die het debat over de rede van pg. Logemann opent,
H. d e W i 1 d e, uit Gouda, heeft met voldoening van de laatste passage van de resolutie, kennis genomen. Uit berichten, die hij van familie-

leden uit Indonesië ontvangen heelt, is hem gebleken, dat bij de tal-rijke militairen geen begrip bestaat voor wat er gaande is. De lectuur wordt niet of slecht gelezen, hetgeen tot ongewenste toestanden leidt. Het doet hem goed, dat door de P. v. d. A. een zo duidelijke taal gesproken wordt.
S. Tas, uit Amsterdam, noemt Linggadjati niet een eindspurt, maar een gelukkig begin, dat echter nog tal van mogelijkheden in zich bergt, goede en niet minder kwade. Wel komt het accoord van Ling- gadjati laat — het had vroeger moeten komen — maar het is gelukkig, dat deze mijlpaal bereikt is,
Te laat ook hebben de regeringen de revolutie herkend, waardoor - allerlei moeilijkheden zijn ontstaan. Het is niet juist, om te zeggen, dat dit wijsheden achteraf zijn. We moeten durven bekennen, dat wij tegenover da grote volksbeweging in het Oosten een ruimer standpunt hadden moeten innemen en dat we ons niet zoveel hadden moeten laten afdwingen.
Met de Commissie-Generaal is gesold. Toen Schermerhorn naar Indonesië vertrok, ging hij met het gezag van de Partij achter zich. Van de aanvang af, hadden wij daarom moeten optreden tegen het tornen aan zijn gezag. We zouden dan van veel gezeur later afgeweest zijn. Spr. betreurt, dat de motie-Romme de handtekening heeft gekregen van onze fractieleider. De motie leidde tot vertraging. Dat is gebleken, want men heeft haar moeten Intrekken. Juist is,

wat prof. Logemann beweerde, dat een groot deel van ons volk te veel aarzelt. Daaraan hebben wij zelf veel schuld. We hadden krachtiger tegen de reactie moeten optreden; we hadden met meer nadruk op het positieve van de overeenkomst moeten wijzen, het volk ervan doordringen dat er nog een grote toekomst voor Nederlanders is in Indonesië in het kader der overeenkomst en moeten duidelijk maken, dat met Linggadjati een deel is teruggewonnen van wat de reactie verloren heeft laten gaan.

Spr, voelt geen aanleiding om de verrijzing van de staat Oost-Indonesië hier te betreuren. Hij is echter niet gelijkwaardig aan de Republiek. Hij is politiek iets van totaal andere orde. Wij mogen de beide staten niet gelijk stellen, omdat we dan bij de Indonesiërs slechts wantrouwen zouden wekken. Wij moeten niet de indruk vestigen dat de staat Oost-Indonesië gebruikt wordt om de uitbreidingsmogelijkheden van de republiek te belemmeren. Op de Republiek zijn de Indonesiërs trots, ook de Indonesiërs van de staat Oost-Indonesië, aangezien zij uit het volk zelf is voortgekomen.

We hebben nu een verdrag, een document. Het leven geeft er slechts werkelijkheid aan door de mensen, die ermede moeten werken. Wij moeten de nieuwe samenleving helpen opbouwen. Er moet een traditie gevormd worden, mede met de hulp van de mensen, die geroepen zijn Nederlandse belangen in Indonesië te behartigen. Hoe zijn deze mensen? Spr. heeft er geen bewondering voor. De Commissie-Generaal voelt zich overal omringd door tegenstanders, die erop wachten, dat de Indonesische politiek mislukt. Daarvoor zijn de regering en de Partij gewaarschuwd, maar desondanks is er nog niets veranderd. Deze verschijnselen zijn zeer ernstig. Een woord van critiek en van waarschuwing aan minister Jonkman acht spr. op zijn plaats. De minister [missing].